

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Ludvíka Davida, soudkyně zpravodajky Kateřiny Šimáčkové a soudce Vojtěcha Šimíčka o ústavní stížnosti stěžovatele **Z. A. Z.**, t.č. ve výkonu trestu, zastoupeného Mgr. Veronikou Sedláčkovou, advokátkou se sídlem Merhautova 930/11, Brno, proti postupu Okresního soudu Brno - venkov a Městského soudu v Brně, spočívajícím v nezaslání rozsudků Okresního soudu Brno - venkov ze dne 16. 1. 2015 č. j. 3 T 89/2014-396 a Městského soudu v Brně ze dne 20. 3. 2017 č. j. 3 T 7/2017-96, kterými byl stěžovatel odsouzen, příslušnému soudu Slovenské republiky podle § 315 zákona o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, takto:

I. Postupem Okresního soudu Brno - venkov, který neshledal jako důvodnou žádost stěžovatele o zaslání rozhodnutí k výkonu trestu odnětí svobody do Slovenské republiky a tento svůj závěr přesvědčivě a v souladu se zákonnou úpravou neodůvodnil, bylo porušeno stěžovatelovo právo na spravedlivý proces podle čl. 36 Listiny základních práv a svobod.

II. Okresnímu soudu Brno - venkov se zakazuje pokračovat v porušování práva stěžovatele podle čl. 36 Listiny základních práv a svobod spočívajícím v nedostatečném posouzení žádosti stěžovatele o zaslání odsuzujícího rozsudku k uznání a výkonu do Slovenské republiky ve věci vedené Okresním soudem Brno - venkov pod sp. zn. 3 T 89/2014.

III. Ve zbytku se návrh odmítá.

Odůvodnění:

I. Předchozí průběh řízení

1. Stěžovatel ve své ústavní stížnosti namítá, že Okresní soud Brno - venkov (dále jen „okresní soud“) a Městský soud v Brně neoprávněně odmítly zaslat odsuzující rozsudky do Slovenské republiky za účelem jejich uznání a výkonu podle § 315 zákona č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních (dále i "ZMJS"), čímž porušily jeho právo na spravedlivý proces podle čl. 36 Listiny základních práv a svobod (dále jen "Listina").

2. Stěžovatel, občan Slovenské republiky, byl odsouzen rozsudkem okresního soudu ze dne 16. 1. 2015 č. j. 3 T 89/2014-396 k nepodmíněnému trestu odnětí svobody v délce 42 měsíců, a rozsudkem městského soudu ze dne 20. 3. 2017 č. j. 3 T 7/2017-96 k nepodmíněnému trestu odnětí svobody v délce čtyř měsíců. Stěžovatel je slovenský

státní příslušník a opakovaně žádal soudy a Ministerstvo spravedlnosti o předání k výkonu trestu odnětí svobody do Slovenské republiky. Naposledy zaslal svoji žádost okresnímu soudu 12. 10. 2017, přičemž 3. 1. 2018 mu byl zaslán přípis okresního soudu, dle kterého okresní soud neshledal naplnění podmínek uvedených v § 315 odst. 1 ZMJS, přičemž ohledně důvodů ho odkázal na své podání adresované Ministerstvu spravedlnosti ze dne 22. 8. 2017. V tomto podání okresní soud argumentoval, že v případě stěžovatele není naplněna zákonná podmínka, že stěžovatel by měl mít obvyklé bydliště ve Slovenské republice, jelikož stěžovatel žil řadu let v České republice (dále i "ČR"), na území ČR pracoval a je ženatý s občankou ČR (byť bylo zahájeno řízení o rozvodu). Dále tento postup není dle okresního soudu vhodný, jelikož stěžovatel má na území ČR dvě vyživovací povinnosti vůči svým dětem a jsou proti němu v ČR vedena další občanskoprávní a exekuční řízení. V přípise z 3. 1. 2018 k tomuto odůvodnění okresní soud připojil argument ohledně délky výkonu druhého trestu – trest uložený městským soudem je podle okresního soudu příliš krátký na to, aby mohl být uznán, tudíž by předáním stěžovatele k výkonu do Slovenské republiky vedlo ke zmaření realizace výkonu tohoto trestu. Městský soud pak žádosti stěžovatele nevyhověl přípisem z 23. 10. 2017 s odůvodněním, že stěžovateli byl uložen příliš krátký trest, který nenaplnuje podmínku minimálně šesti měsíčního trestu odnětí svobody, aby mohl městský soud sám předat rozsudek k uznání a výkonu; dle názoru městského soudu by tak mohl učinit pouze v případě kladného stanoviska okresního soudu, jelikož v takovém případě by byla fakticky zhojena délka minimálního trestu.

II. Argumentace stěžovatelů a ostatních účastníků řízení

3. Stěžovatel namítá, že okresní soud vadně interpretoval ustanovení § 315 odst. 1 ZMJS a že nezjistil veškeré rozhodující okolnosti pro postup podle tohoto ustanovení. Argumentace stěžovatele je dvojitá: Zejména tvrdí, že v jeho případě okresní soud nemusel postupovat podle § 315 odst. 1 písm. a) ZMJS, který stanoví, že podmínkou pro vyhovění je, aby měl odsouzený obvyklé bydliště na území Slovenské republiky, ale mohl postupovat podle § 315 odst. 1 písm. b) či c) ZMJS, dle kterých mohl být rozsudek předán k uznání a výkonu i bez naplnění této podmínky. Stěžovatel totiž očekává, že bude vyhoštěn do Slovenské republiky, popř. se domnívá, že by Slovenská republika souhlasila s jeho předáním, i kdyby neměl být vyhoštěn. Dále stěžovatel namítá, že se okresní soud dostatečně nezabýval jeho vztahem k Slovenské republice a vhodností a účelností výkonu trestu odnětí svobody ve Slovenské republice. Stejnou argumentaci stěžovatel používá i vůči postupu a rozhodnutí městského soudu.

4. Stěžovatel ve své ústavní stížnosti dále uvádí, že má ke Slovenské republice silný citový vztah. Na území Slovenské republiky se narodil a také tam chodil do školy. Dosud se na území Slovenské republiky nachází jeho rodina a pravidelně se tam zdržují i jeho děti. Po výkonu trestu odnětí svobody se stěžovatel jednoznačně chystá vrátit na území Slovenské republiky a tam i dožít.

5. Okresní soud se k výzvě Ústavního soudu ve stanovené lhůtě nevyjádřil s vysvětlením, že se spisový materiál nenachází na okresním soudě. Městský soud rozvedl své závěry, které stěžovateli sdělil přípisem; podle městského soudu mohl zaslat rozhodnutí k uznání a výkonu jen tehdy, pokud by rozhodnutí k uznání a výkonu zaslal i okresní soud. V tomto smyslu Ministerstvo spravedlnosti také informovalo městský soud přípisem z 6. 10. 2017.

III. Hodnocení Ústavního soudu

6. Ústavní soud přezkoumal napadená rozhodnutí a spisový materiál a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je zčásti důvodná.

7. Ustanovení § 315 odst. 1 zákona o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, zní následovně:

"Je-li to vhodné a účelné z hlediska zajištění úspěšného začlenění osoby, vůči níž rozhodnutí směřuje, do společnosti, nebo z hlediska zajištění její úspěšné léčby, může soud, který ve věci rozhodl v prvním stupni, na žádost této osoby nebo i bez takové žádosti toto rozhodnutí zaslat příslušnému orgánu jiného členského státu za účelem uznání a výkonu, pokud se tato osoba nachází na území tohoto členského státu nebo na území České republiky, a

- a) je státním občanem tohoto členského státu a má na jeho území obvyklé bydliště,
- b) je státním občanem tohoto členského státu, nemá na jeho území obvyklé bydliště, ale po výkonu trestu nebo ochranného opatření do něj bude vyhoštěna na základě pravomocného rozhodnutí vydaného v soudním nebo správním řízení, nebo
- c) v jiných případech než uvedených v písmenech a) a b), pokud s tím tento členský stát souhlasí."

8. Podmínky pro zaslání rozhodnutí k uznání a výkonu podle § 315 odst. 1 ZMJS jsou tedy trojí. Tou první je skutečnost, že takový postup pomůže úspěšnému začlenění (reintegraci) osoby, vůči níž rozhodnutí směřuje (popř. její léčbě). Druhou je, že se osoba nachází na území České republiky či státu, kde by měl být trest vykonán. Třetí je formulována alternativně: Buď má mít dotčená osoba na území státu, do kterého se zvažuje zaslání rozhodnutí k uznání a výkonu, obvyklé bydliště a je jeho státním občanem [písm. a)], je státním občanem tohoto státu a bude do něj po výkonu trestu vyhoštěna [písm. b)], nebo v jiných případech, pokud s tím daný stát souhlasí [písm. c)].

9. Ze sdělení a přípisu okresního soudu vyplývá, že se okresní soud řádně nezabýval dvěma ze tří podmínek stanovených ustanovením § 315 odst. 1 ZMJS. V první řadě okresní soud nezohlednil alternativní charakter podmínky vyjádřený v písm. a), b) a c) daného ustanovení. Okresní soud v přípise stěžovateli i ministerstvu zmiňuje, že stěžovatel nesplňuje podmínku uvedenou v § 315 odst. 1 písm. a) ZMJS, tedy, že neměl obvyklé bydliště na území Slovenské republiky. Okresní soud však v přípise stěžovateli či ministerstvu nesdělil, proč nebylo možné postupovat podle § 315 odst. 1 písm. b) či c) ZMJS, tedy proč by nemohlo dojít k zaslání rozhodnutí k uznání a výkonu, pokud by s tím Slovenská republika souhlasila, popř. zda nebude stěžovatel vyhoštěn po výkonu trestu do Slovenské republiky. Vzhledem k alternativnímu charakteru podmínek stanovených v § 315 odst. 1 písm. a), b) a c) ZMJS si okresní soud nemohl vystačit s konstatováním nenaplnění podmínek stanovených v § 315 odst. 1 písm. a) ZMJS. Naopak, pokud okresní soud dospěl k závěru, že nebyla naplněna podmínka stanovená v § 315 odst. 1 písm. a) [popř. b)] zákona o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, a pokud by byly naplněny ostatní podmínky stanovené v § 315 odst. 1 tohoto zákona, tak soud musel zjistit, zda by stát, kterému má být rozhodnutí zasláno, se zasláním rozhodnutí k uznání a výkonu souhlasil podle § 315 odst. 1 písm. c) tohoto zákona. Pouze takový přístup zajistí, aby odsouzený vykonával trest ve státu, ve kterém

má největší šanci na reintegraci do společnosti po propuštění; takto ostatně interpretují dotčené ustanovení i autoři komentáře k zákonu o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních (KUBÍČEK, Miroslav a POLÁK, Přemysl. *Zákon o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, § 315, bod 3).

10. Okresní soud svým postupem pak porušil i další část ustanovení § 315 odst. 1 zákona o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních. Toto ustanovení sleduje jediný účel: reintegraci odsouzeného do společnosti, resp. jeho léčbu, čemuž odpovídá povinnost soudu se tímto účelem zabývat při posuzování vhodnosti postupu podle tohoto ustanovení. Jiné okolnosti či zájmy by v zásadě neměly ovlivnit (ať již pozitivně či negativně) zaslání rozhodnutí k uznání a výkonu vyjma řádně odůvodněných výjimečných případů.

11. Ustanovení § 315 odst. 1 zákona o mezinárodní justiční spolupráci je vyjádření širšího principu vztahujícího se k účelu výkonu trestu. Ukládání trestů může být odůvodněno různými účely. Ústavní soud se opakovaně vyjádřil, že v současnosti „pokud zákonodárce nspecifikuje svou trestní politiku co do účelů trestání detailněji, pak každé uložení trestu (ať už samostatného trestu, či více trestů vedle sebe) musí přísně sledovat a respektovat principy proporcionality a ultima ratio [subsidiarity (přísnější) trestní sankce]“ [srov. nález sp. zn. I. ÚS 4503/12 ze dne 11. 6. 2014 (N 119/73 SbNU 827), bod 26 a nález sp. zn. II. ÚS 2027/17 ze dne 7. 8. 2017, bod 17]. Od účelů ukládání trestů je však třeba odlišovat účel výkonu trestů. Tresty je možné ukládat z různých důvodů a zákonodárce jimi může sledovat různé cíle a účely. V moderních systémech trestní justice se tyto účely obvykle vzájemně kombinují, neboli při ukládání trestů se zohledňuje jak potřeba spravedlivého postihu v reakci na protispolečenské jednání, tak i potřeba zajištění bezpečnosti občanů a majetku před nebezpečnými pachateli, dosažení převýchovy pachatele, jakož i zjednání nápravy po spáchaném činu [viz již výše zmíněný nález sp. zn. I. ÚS 4503/12, body 23-26, případně též doporučení Výboru ministrů Rady Evropy č. R (92) 17, týkajícím se důslednosti v udělování trestů].

12. Od okamžiku uložení trestu však nejzákladnější role trestu v demokratickém právním státu spočívá v tom, aby výkon trestu směřoval k předcházení páchaní další trestné činnosti odsouzeným. Toto je naplněním nejširě pojatého smyslu trestu, jímž je ochrana společnosti před kriminalitou [srov. nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 463/97 ze dne 23. 4. 1998 (N 47/10 SbNU 313), nález sp. zn. IV. ÚS 144/05 ze dne 29. 8. 2005 (N 166/38 SbNU 327) či nález sp. zn. III. ÚS 68/04 ze dne 9. 6. 2005 (N 121/37 SbNU 535)]. Obdobně i zákon o výkonu trestu odnětí svobody v § 1 odst. 2 uvádí, že "účelem výkonu trestu odnětí svobody ... je ... působit na odsouzené tak, aby snižovali nebezpečí recidivy svého kriminálního chování a vedli po propuštění soběstačný život v souladu se zákonem, chránit společnost před pachateli trestných činů a zabránit jim v dalším páchaní trestné činnosti." **Nepodmíněný trest odnětí svobody tak může být teoreticky uložen za více různými účely; vždy však má být jeho výkon organizován státem a prováděn tak, aby napomáhal nápravě pachatele, a tedy ochraně společnosti.** Tuto myšlenku vyjadřuje i ustanovení § 315 odst. 1 ZMJS, konstatujíc jako účel postupu podle citovaného zákonného ustanovení úspěšné začlenění dotčené osoby do společnosti (tedy její reintegrace). Úspěšné začlenění odsouzené

osoby do společnosti je pak jak v jejím, tak i ve společenském zájmu a vede zpravidla k vyšší kvalitě jejího života.

13. Pokud tak okresní soud argumentuje tím, že stěžovatel má dvě vyživovací povinnosti, že jsou proti němu vedena občanskoprávní či exekuční řízení či pokud by vydání stěžovatele vedlo potenciálně ke zmaření realizace výkonu dalšího trestu, tak tato argumentace nemůže obstát z hlediska úvahy o reintegraci stěžovatele do společnosti. **Hlavním měřítkem vhodnosti a účelnosti zaslání rozhodnutí k uznání a výkonu podle zákona o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních je zlepšení šancí dotčené osoby na úspěšné začlenění do společnosti. Soudy tak při zhodnocení vhodnosti a účelnosti musí primárně zvažovat, zda zaslání rozhodnutí do jiného státu zvýší její šance na reintegraci do společnosti či úspěšnost léčby. Jiné důvody mohou tato kritéria převážit pouze výjimečně (např. pokud by se výrazně ztížilo jiné probíhající trestní řízení), přičemž takový postup musí být řádně odůvodněný. Při zvažování, který stát je nejvhodnější pro výkon trestu, pak soud musí přihlídnout i ke stanovisko dotčené osoby a k argumentům, které uvádí (srov. také § 315 odst. 6 ZMJS).** Okresní soud tak v případě stěžovatele nepostupoval v souladu s ustanovením § 315 odst. 1 ZMJS, jelikož při rozhodování nezohlednil možnosti reintegrace stěžovatele, respektive se k možnostem reintegrace stěžovatele nevyjádřil.

14. Okresní i městský soud se ve svých přípisech, jimiž vysvětlují svůj postup spočívající v neposlání rozsudků, odkazují na čl. 9 odst. 1 Rámcového rozhodnutí Rady 2008/909/SVV ze dne 27. listopadu 2008, dle kterého "příslušný orgán vykonávajícího státu může odmítnout uznání rozsudku a výkon trestu, pokud ... h) v okamžiku, kdy příslušný orgán vykonávajícího státu obdržel rozsudek, zbývalo do konce výkonu trestu méně než šest měsíců". Státům je tak nabídnuta možnost, aby tento důvod odmítnutí zahrnuly do svého právního řádu; zmíněné rámcové rozhodnutí však nestanoví, že vykonávající stát musí odmítnout uznání rozsudku, zbývalo-li do konce výkonu trestu odnětí svobody méně než šest měsíců. Český zákonodárce toto reflektuje v § 305 odst. 1 písm. e) ZMJS, jímž sice stanoví, že soud neuzná rozhodnutí soudu jiného členského státu, pokud výměra dosud nevykonaného trestu činila méně než 6 měsíců, ale zároveň však z tohoto pravidla umožňuje výjimku, kterou sice rámcové rozhodnutí nepředvidá, ale která je reflexí formulace "může odmítnout" v textu zmíněného ustanovení rámcového rozhodnutí; dle této výjimky "nelze-li výkonu dosáhnout jinak, lze rozhodnutí uznat a vykonat i v tomto případě". K fakultativní povaze rámcového rozhodnutí a obligatorní povaze ZMJS v této věci viz výše citovaný komentář KUBÍČEK, Miroslav a POLÁK, Přemysl. Zákon o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních., k § 305, bod 1. Vzhledem k fakultativní povaze podmínek stanovených rámcovým rozhodnutím soudy nemohou bez dalšího odmítnout zaslání rozhodnutí k uznání a výkonu i trestu kratšího než 6 měsíců, pokud nezjistí, že vykonávající stát by takové rozhodnutí odmítl uznat. Ústavní soud v tomto bodu poznamenává, že byť to okresní ani městský soud nezmiňují, tak slovenský zákon č. 549/2011 Z. z., o uznávání a výkone rozhodnutí, ktorými sa ukladá trestná sankcia spojená s odňatím slobody v Európskej únii, v § 16 odst. 1 písm. i) stanoví, že soud rozhodne o odmítnutí uznání a výkonu rozhodnutí, pokud "dlžka výkonu trestnej sankcie, ktorá má byť vykonaná, je kratšia ako šesť mesiacov". Slovenská úprava tak v tomto ohledu nestanoví výjimku, jako ta česká. Byť v případě stěžovatele tedy soudy nepostupovaly dostatečně pečlivě, jelikož nezjistily relevantní slovenskou právní úpravu, která by potenciálně mohla umožnit zaslání rozhodnutí k uznání i v případě

trestu kratšího než šest měsíců, tak tento zásah nedosáhl takové míry, aby způsobil porušení ústavně zaručených práv stěžovatele.

15. V Ústavním soudem posuzovaném případě stěžovatele tedy bylo na místě postupovat v souladu s názorem městského soudu, dle kterého by v případě kladného stanoviska okresního soudu byla fakticky zhojena případná podmínka minimálně šestiměsíčního trestu odnětí svobody. Nelze totiž formalisticky nepřihlídnout k tomu, že stěžovatel je odsouzen dvěma rozhodnutími a přihlížet jen k aktuálnímu titulu odnětí svobody bez ohledu na další stěžovatelovo odsouzení. **Není možné, aby zaslání rozhodnutí, kterým byl uložen dlouhodobější trest odnětí svobody, bránilo jiné rozhodnutí, kterým byl uložen trest kratší než šest měsíců. Takový přístup by byl přehnaně formalistický a směřoval by proti účelu daného ustanovení; byl by přijatelný jen tehdy, pokud by z právního řádu cizího státu bylo zřejmé, že cizí stát neumožňuje, aby se pro účely zaslání rozhodnutí k uznání a výkonu počítaly délky trestů uložených několika rozsudky.**

16. Okresní soud tak svým postupem, kdy nezohlednil zájmy společnosti i stěžovatele z hlediska jeho reintegrace do společnosti a nezhodnotil, zda je možné postupovat podle § 315 odst. 1 písm. b) či c) ZMJS porušil stěžovatelovo právo na spravedlivý proces zaručené v čl. 36 Listiny základních práv a svobod.

17. Oproti tomu Městský soud v Brně nemohl za nesouhlasného stanoviska okresního soudu postupovat jinak a správně rozhodl, že "pouze v případě kladného stanoviska Okresního soudu Brno - venkov k předání by Městský soud v Brně mohl rovněž kladné stanovisko vyslovit, jelikož by tím byla fakticky zhojena ona podmínka minimálně 6 měsíčního trestu odnětí svobody" (přípis Městského soudu v Brně z 23. 10. 2017 sp. zn. 3 T 7/2017). V části, ve které stěžovatel napadá postup Městského soudu v Brně, Ústavní soud stěžovatelovy námitky odmítl jako zjevně neodůvodněné podle § 43 odst. 2 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů.

18. Okresní soud Brno - venkov tedy nově posoudí, zda stěžovatel naplňuje podmínky uvedené v § 315 odst. 1 zákona o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních. Při tom bude muset zejména zvážit a přesvědčivě odůvodnit, zda v případě stěžovatele není na místě postupovat podle § 315 odst. 1 písm. b) či c) tohoto zákona a zhodnotit, zda je z hlediska reintegrace stěžovatele do společnosti vhodné a účelné zaslat dané rozhodnutí k uznání a výkonu do Slovenské republiky.

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 15. května 2018

Ludvík David
předseda senátu

